

In kdaj bo ponovitev grške krize?

S sklenitvijo dogovora med grško vlado in evropskimi posojilodajalci se je Grčija izognila bankrotu. Bo ta dogovor rešil probleme?

Vročično ukvarjanje z grško finančno krizo je trajalo tri leta in zahtevalo okrog sto zasedanj voditeljev vlad in ministrov, angažiranje tisočev uradnikov in drugega osebja. In po vseh neskončnih pogajanjih in neprespanih nočeh še vedno niso rešili temeljnega problema evroobmočja.

Morebiten bankrot Grčije naj bi po Aleksisu Ciprasu, ki je v četrtek zvečer odstopil in pozval k predčasnim volitvam, in po nekaterih tudi naših kritikih ravnanja evrske skupine pomenil konec demokratične, solidarne in socialne Evropske unije ter celo zgodovinsko polomijo same evropske ideje. Ciprasova retorika pa prikriva številna za grške levičarje neprijetna dejstva. Po stotih že odpisanih milijardah grških dolgov zasebnim bankam in skladom je Ciprasova vlada hotela doseči še večje zmanjšanje zadolženosti Grčije, tokrat pretežno javnofinančnim institucijam držav članic evroobmočja. Ob nastopu te vlade se je iz grških bank v tujino na zasebne račune grških bogatašev odlilo na desetine milijard evrov. Ciprasova vlada vse do zadnjega ni ustavila te krvavitve grškega bančnega sistema. Še pred začetkom krize naj bi se na zasebnih bančnih računih samo v švicarskih bankah nabralo več kot dovolj denarja, s katerim bi grški bogataši lahko sami rešili svojo ljubljeno domovino pred bankrotom.

Pomemben del tega pobeglega grškega kapitala je izviral iz desetletja neplačanih davkov, podkupnin in goljufij, tudi visokih grških uradnikov. Številni, tudi navadni Grki so se navadili na udobno življenje, ki so ga grške vlade desetletja vzdrževale z izposojanjem denarja. Še danes, po padcu življenjskega standarda za dobro petino, plače grških uradnikov in pokojnine v »obubožani« Grčiji močno presegajo ustrezne zneske ne samo v sosednjih Albaniji, Makedoniji in Bolgariji, ampak tudi v več članicah EU, ki so prispevale posojila in jamstva za reševanje Grčije. Ciprasova vlada, tako kot prejšnje grške vlade, do albanskih in drugih gastarbajterjev v Grčiji ne kaže niti malo enake »evropske« solidarnosti, kot jo zahteva zase od bogatejših članic Evropske unije. Da ne govorimo o sirske in drugih migrantih in beguncih, pred katerimi se brani z zidom na kopenski meji s Turčijo, več deset tisoč pa jih ekspresno usmerja z otokov naravnost v sosednjo Makedonijo.

Ciprasov že nekdanji finančni minister Janis Varufakis je precej utemeljeno zatrjeval, da so grško krizo nič manj od predhodnih neodgovornih in zapravljenih grških vlad zakrivile nespametne posojilodajalke, predvsem nemške in francoske banke. V svojih številnih medijskih nastopih se je Varufakis zgražal nad »diktatom« posojilodajalcev. Podoben »diktat« držav članic in komisije EU pa so že prej doživljale kandidatke med tako imenovanimi »predpristopnimi pogajanjic«; tudi naša država. Sama Grčija je pred 12 leti zagrozila, da bo onemogočila vstop v Evropsko unijo vzhodnoevropskim državam, vključno s Slovenijo, če hkrati ne bodo sprejeli Republike Ciper. Slednja pa ni izpolnjevala temeljnega pogoja – nadzora nad celotnim ozemljem razdeljenega otoka. Pri svojem izsiljevanju držav članic je bila tedaj Grčija uspešna, kar se Evropski uniji še danes maščuje.

Vse grške vlade, tako desne kot leve, že več kot dve desetletji grdo izsiljujejo manjšo in revnejšo sosedo – Republiko Makedonijo – zaradi njenega ustavnega imena. Ciprasova vlada te nacionalistične, neevropske in nesolidarnostne politike ni spremenila.

Evropska unija ni solidarnostna ustanova

V zvezi z grško krizo tudi naši kritiki ravnanja evrske skupine izražajo zmotno razumevanje Evropske unije kot tudi socialne ustanove. Po njihovem naj bi bila EU dolžna solidarno reševati iz stiske vsako državo članico in skrbeti za blagostanje vseh njihovih prebivalcev. Kaj takega pa ni bila po pogodbah dolžna početi nobena od treh Evropskih skupnosti – predhodnic Evropske unije in od leta 1993 tudi Evropska unija ni. Zadnja, lizbonska pogodba v 2. členu med zaželenimi smotri integracije (krepitev miru, blagostanja, svobode, varnosti in pravičnosti brez notranjih meja) in med njenimi temeljnimi deklariranimi vrednotami (človeško dostojanstvo, svoboda, demokracija, enakost, vladavina prava, spoštovanje človekovih pravic) ne navaja solidarnosti med državami članicami. Solidarnost in enakost državljanov naj bi se uveljavili le znotraj držav članic EU in bili v njihovi pristojnosti. Ista pogodba naravnost prepoveduje Evropski uniji, da bi s sredstvi iz svojega proračuna reševala katerokoli članico iz bankrota.

Prvo Evropsko skupnost (Evropska skupnost za premog in jeklo, ESPJ) je francoski zunanji minister Robert Schuman leta 1950 predstavil kot mirovni projekt. Z združitvijo težkih industrij v centraliziran meddržavni koncern naj bi preprečili vojne med državami članicami. Ta projekt ni uspel po ekonomski plati ter je bil opuščen. Poleg tega, ne tej prvi in tudi ne dvema drugima Evropskima skupnostma ne gre pripisovati zasluge za to, da med njihovimi članicami od leta 1951 ni bilo vojn. Dejansko so se zahodnoevropske države odpovedale medsebojnemu vojskovanju že pred ustanovitvijo prve Evropske skupnosti. Aprila 1949 so bodoče članice ESPJ vstopile v Nato ter dve leti kasneje, na željo in z odločno podporo ZDA, ustanovile industrijsko podružnico zahodnega zavezništva. Niso pa se odrekle vodenju, tudi napadalnih vojn zoper nečlanice Evropskih skupnosti. In dejansko so to počele; vodile so več tudi umazanih vojn v Aziji in Afriki, v Evropi pa so leta 1999 sodelovale v napadu na Zvezno republiko Jugoslavijo.

Prava predhodnica današnje Evropske unije – Evropska gospodarske skupnost (EGS) je bila že od začetka povsem nekaj drugega kot ESPJ. Graditev enotnega trga šestih držav s skupnim carinskim zidom navzven ter prostim pretokom kapitala in konkurenco navznoter je jasno izražala načela ekonomskega liberalizma. Današnji evropski levičarji, tudi grška Siriza, silovito napadajo temelje Evropske unije, od katere pa hkrati terjajo nekaj, za kar sploh ni bila ustanovljena. Vse drugo, razen skupnega trga, tvori le dodatke in okraske Evropske unije in njene birokracije.

Dokler je bila njena dejavnost osredotočena na temeljno poslanstvo, je bila ta integracija gospodarsko uspešna in posledično tudi politično privlačna za druge, predvsem revnejše evropske države. Njene institucije so evrokrali gradili od enega prizidka do drugega, brez vnaprejšnjega gradbenega načrta in rednega preverjanja smotrnosti in učinkovitosti celotne zgradbe in delovanja njenega ustroja. Gradili so jo, širili in poglobljali v optimističnem prepričanju, da se ji ne bo nikoli zalomilo. Brez soglasja večine evropskih držav so si že pred desetletji začeli prisvajati ime Evropa, podobno kot ZDA ime Amerika. Napihnjeno so imenovali svoje ustanove s pridevnikoma evropski ali evropska, čeprav niso in ne bodo nikoli vseevropske. Nato so Evropsko skupnost vsebinsko neprimerno preimenovali v Unijo. Ustvarjanje videza federalne države, z ustavo, grbom in himno vred, se je klavrno končalo in povzročilo dveletno politično paralizo Evropske unije.

Še bolj zgrešeno je bilo začeti graditi skupno valuto na pesku političnega voluntarizma. Namesto da bi pospešil gospodarski razvoj, je evro, poleg zgrešene lizbonske strategije, pomembno prispeval k pešanju gospodarske rasti in upadanju deleža celotne Evropske unije v svetovnem gospodarstvu. Ko se je zgodila čezatlantska finančna kriza, so se najbolje odrezale tiste članice EU, ki so ohranile svoje valute. To ni bilo naključno. Namesto orodja za tesnejše politično povezovanje in zmanjševanje razlik med članicami je postal evro predmet notranjih razprtij in generator poglobljanja razpok med evropskim »Severom?? in »Jugom«. Serija političnih kriz, ki jih je v zadnjih letih povzročila sorazmerno majhna članica, je razgalila nestanovitnost celotne devetnajstnadstropne stolpnice evra, zgrajene brez ustreznih temeljev.

Neposrečena mešanica

Evropska unija je ne povsem posrečena mešanica meddržavne organizacije in zelo ohlapne konfederacije suverenih držav. In bo to v doglednem času zanesljivo tudi ostala, če bo sploh preživela. Enotna valuta pa je primerna le za unitarne države in čvrste federacije. Ekonomska in monetarna unija (EMU) socialno in ekonomsko zelo različnih in hkrati suverenih držav bo za to, kljub vsem krpanjem njenega ustroja in pravil, obsojena na periodične potrese in krize. Dokler v sami osnovi ni urejena možnost izstopa ali izključitve iz EMU članice Evropske unije, ki ne zmore ali noče spoštovati evro pravil, pa je ogrožena sama Evropska unija. Veliko bolj previdni in razumni Švicarji so svojčas najprej sprejeli federalno ustavo in šele nato, leta 1850, vpeljali skupno valuto. To so storili po celih petih in pol stoletjih postopnega združevanja kantonov v okvirih Helvetske konfederacije.

Danes je švicarski frank trdnejša in bolj uspešna valuta, kot je evro, kar v primerjavi z Evropsko unijo velja tudi za švicarsko gospodarstvo. Naši predniki so več stoletij živeli v ohlapni konfederaciji več kot 300 tedanjih evropskih držav in držav, ki je imela skupnega poglavarja, parlament na občasnih zasedanjih in zelo majhno uradništvo. Ta skupnost držav ves čas ni imela skupne valute in med svojimi članicami tudi Grčije ne. In se je obdržala celo tisočletje. Zadnja stoletja so to skupnost imenovali »Sveto rimsko cesarstvo nemškega naroda«. Vsaka (ne)podobnost z današnjo Evropsko unijo je razumljivo povsem naključna.

Vročično ukvarjanje z grško finančno krizo je trajalo tri leta in zahtevalo okrog sto zasedanj voditeljev vlad in ministrov, angažiranje tisočev uradnikov in drugega osebja. In po vseh teh neskončnih pogajanjih in neprespanih nočeh še vedno niso rešili temeljnega problema evroobmočja. Skrpali so sicer dogovore, ki jih nekaj Nobelovih nagrajencev za ekonomijo in Mednarodni monetarni sklad ocenjujejo kot zgrešene rešitve. Celotni njihovi glavni avtorji javno dvomijo o končnem uspehu sklenjenih dogovorov.

Direndaj okrog Grčije, večmesečno zmedeno neukrepanje ob navalu migrantov in humanitarni krizi na južnih mejah, pokanje po šivih schengenskega sistema idr. ponovno nazorno izpričujejo neučinkovitost sedanjega ustroja institucij Evropske unije in njihovo nizko opravilno sposobnost ravno tedaj, ko je najbolj potrebna – v obdobjih kriz. Politični potres, ki ga je povzročila možnost izstopa gospodarsko malo pomembne mediteranske članice, je razgalil krhkost Evropske unije in celo postavil pod vprašaj njen obstoj v sedanjih zemljepisnih okvirih. Ni tehtnih razlogov, zakaj Evropska unija ne bi ponovno postala gospodarsko uspešna kot v temelju skupni trg z bistveno manjšo birokracijo, močno poenostavljenim ustrojem in brez veledržavnih ambicij. Zaslepljeno sledenje fatamorgani »Združenih držav Evrope« ni samo škodljivo za organsko povezovanje od spodaj in dolgoročno sožitje med evropskimi narodi in državami. Lahko bo tudi usodno za Evropsko unijo.

Anton Bebler